

Sygn. akt: II AKa 274/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 lipca 2012 roku

Sąd Apelacyjny w Katowicach II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący	SSA Bożena Brewczyńska
Sędziowie	SSA Grażyna Wilk SSO del. Gwidon Jaworski (spr.)
Protokolant	Magdalena Baryła

przy udziale **Prokuratora Prok. Apel. Krzysztofa Błacha**

po rozpoznaniu w dniu 12 lipca 2012 roku sprawy

wnioskodawczyni I. T. c. W. i J.

w przedmiocie zadośćuczynienia z tytułu doznanej krzywdy wynikłej
z represjonowania wnioskodawczyni przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości

na skutek apelacji pełnomocnika wnioskodawczyni

od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach

z dnia 20 kwietnia 2012 roku, sygn. akt IV Ko 22/11

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje

Sądowi Okręgowemu w Gliwicach do ponownego rozpoznania.

II AKa 274/12

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Gliwicach wyrokiem z dnia 20 kwietnia 2012 r. r. w sprawie IV K 22/11 na podstawie na podstawie art. 8 ust. 2a i 2b oraz art. 13 ustawy z dnia 23.02.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 34, póź. 149 z późn. zm.) oddalił wniosek I. T. zd. Z. o zadośćuczynienie z tytułu doznanej krzywdy wynikłej z represjonowania wnioskodawcy przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości, kosztami postępowania obciążając Skarb Państwa.

Wyrok ten w całości zaskarżył apelacją pełnomocnik wnioskodawczyni I. T. i działając na zasadzie art. 444 k.p.k. zarzucił mu:

1) błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku, polegający na przyjęciu, iż I. T. - represjonowanej przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości za działalność niepodległościową 10-letnim uwięzieniem, nie należy się zadośćuczynienie w trybie art. 8 ust. 2 a i 2 b ustawy z dnia 23 lutego 1991 r.

2) błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku, polegający na przyjęciu iż wnioskodawczyni mogła być represjonowana jedynie na podstawie wyroku sądu lwowskiego z dnia 2.02.1956 r., tym samym Sąd nie wziął pod uwagę, iż I. T. była represjonowana w latach 1947 - 1957 r. czyli również 9 lat przed wyrokiem wydanym we L. oraz przyjęciu, że tylko zeznania wnioskodawczyni potwierdzają fakt, iż została skazana z art. 58 k.k. za szpiegostwo i działalność w AK i pominięcie tym samym dokumentu urzędowego w postaci dokumentacji IPN, która również potwierdza tę okoliczność.

3) naruszenie przepisów postępowania, co miało wpływ na treść wydanego wyroku, tj. art. 410 k.p.k., poprzez nie wzięcie pod uwagę przy wydaniu wyroku całokształtu okoliczności ujawnionych w toku rozprawy głównej tj. dokumentacji IPN.

4) naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść wydanego orzeczenia, tj. art. 7 k.p.k., poprzez przekroczenie granic zasady swobodnej oceny dowodów i nie przyznanie w całości waloru wiarygodności zeznaniom wnioskodawczyni.

Stawiając opisane zarzuty pełnomocnik wnioskodawczyni I. T. wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie wniosku, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Gliwicach do ponownego rozpoznania.

Apelacja pełnomocnika wnioskodawczyni okazała się częściowo zasadna, zaś stwierdzenie przez Sąd Apelacyjny, iż nie wyczerpano wskazanych poniżej możliwości dowodowych spowodowało uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Przechodząc do analizy uchybień stanowiących podstawę uchylenia zaskarżonego wyroku wskazać należy na wstępie, iż analizowana sprawa, zarówno z uwagi na znaczny upływ czasu, brak dokumentacji dotyczącej represjonowania I. T., jak również podeszły wiek osoby wnioskodawczyni jest sprawą bardzo trudną. Okoliczność ta, zwłaszcza w kontekście bardzo ograniczonego materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, nakazuje zatem szczególnie drobiazgową analizę posiadanych przez Sąd dokumentów, które jak wskazał Sąd mają zasadniczo wtórny charakter.

Odnosząc się do ustaleń dokonanych przez Sąd I instancji, a pośrednio również do właściwie wszystkich zarzutów apelacji pełnomocnika wnioskodawczyni wskazać należy, iż w myśl art. 8 ust. 1 oraz art. 8 ust. 2 a ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego uprawnienie do odszkodowania oraz zadośćuczynienia za doznaną krzywdę przysługuje osobom, które były represjonowane przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe działające na obecnym terytorium RP w okresie od 1 lipca 1944 r. do 31 grudnia 1956 r. oraz na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim w okresie od dnia 12 stycznia 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r. za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego lub z powodu takiej działalności. Zgodnie z art. 8 ust. 2 b ustawy przez działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, o której mowa w art. 8 ust. 2 ustawy w odniesieniu do osób represjonowanych na terytorium w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim poza obecnym terytorium Polski należy rozumieć działalność w okresie od 17 września 1939 r. do 5 lutego 1946 r. Jak wynika z ustaleń dokonanych przez Sąd I instancji wnioskodawczyni I. T. została zatrzymana, a następnie aresztowana i skazana z jednej strony za zachowania, które według wnioskodawczyni polegać miały na działalności niepodległościowej w harcerstwie tj. (...)okręgu (...), z drugiej zaś strony za fakt, iż ojciec jej był zawodowym żołnierzem i z tego powodu cała rodzina była poszukiwana. Słusznie Sąd I instancji zwrócił uwagę na fakt, iż wnioskodawczyni w opisie swej niepodległościowej działalności była mało precyzyjna, ale nie sposób uznać, iż opisywana przez nią działalność była przedstawiana, jak stwierdził Sąd I instancji, w sposób sprzeczny, nielogiczny czy niezbyt spójny. Wnioskodawczyni charakter swej działalności w ramach (...)opisywała każdorazowo w sposób zbieżny, nie będąc jedynie przekonaną, co w istocie było

przyczyną jej zatrzymania tzn. poszukiwania całej rodziny z uwagi na działalność ojca wnioskodawczynie, czy też jej niepodległościowa działalność. Jeśli chodzi o powody skazania wnioskodawczynie I. T. to podawała ona konsekwentnie, iż skazano ją na mocy art. 58 k.k. (...) za szpiegostwo oraz uczestnictwo w A. K.. Podkreślenia wymaga, iż informacja ta jest zbieżna z informacjami przekazanymi Sądowi przez IPN, znajdującymi się na karcie 84 akt sprawy. Nie ma zatem racji Sąd I instancji stwierdzając w motywach zaskarżonego orzeczenia (k-288 akt), iż „jedynym dowodem potwierdzającym represje (...) są zeznania I. T.”. Jak wynika z treści wskazanej informacji IPN z dnia 8.12.2009 r. kwerenda przeprowadzona w zasobach archiwalnych instytutu spowodowała odnalezienie zapisu w kartotece b. B. na karcie E14 dotyczącego wnioskodawczynie. Biorąc pod uwagę fakt, iż poza zeznaniami I. T. jest to jedyny dowód potwierdzający jej niepodległościową działalność Sąd winien dokonać szczegółowej analizy tego dokumentu pod kątem ustalenia, czym jest w istocie kartoteka b. B., kto dokonał wpisu danych w niej zawartych i co stanowić mogło podstawę dokonania takiego wpisu, zważywszy, iż w informacji tej znajduje się również wzmianka o materiałach znajdujących się w Centralnym Archiwum MSW, czy też Wydziale IV B.MSW. W ocenie Sądu Apelacyjnego, w obliczu ilości i jakości materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie Sąd I instancji winien podjąć kroki zmierzające do ustalenia pochodzenia tych zapisów, czego, jak się wydaje, Sąd I instancji próbował dokonując kierując do IPN zapytanie z karty 87 akt sprawy, które dotyczyło jednak głównie wzmiankowanych w treści pisma akt. W ocenie Sądu Apelacyjnego po uzyskaniu odpowiedzi IPN zawartej na karcie 88 akt oraz ustaleniu, iż IPN nie jest w posiadaniu akt wnioskodawczynie Sąd winien próbować ustalić genezę wspomnianego wyżej zapisu poprzez przesłuchanie w charakterze świadka czy też nawet biegłego pracownika IPN, mogącego posiadać informacje specjalne pozwalające zinterpretować wskazany zapis. Przesłuchanie takie mogłoby pozwolić na ustalenie, jakie dokumenty były podstawą dokonanego zapisu i jaki był cel jego dokonania. W zależności od poczynionych w ten sposób ustaleń, Sąd I instancji mógłby zatem dysponować dokumentem, który w sposób wiarygodny potwierdzi fakt skazania wnioskodawczynie przez Wojenny Trybunał we L. oraz przyczyny skazania wnioskodawczynie.

Przechodząc do oceny dalszej części motywów zaskarżonego wyroku, w kontekście podniesionych przez pełnomocnika wnioskodawczynie zarzutów apelacyjnych, wskazać również należy, iż Sąd I instancji w sposób mało czytelny odniósł się do charakteru działalności niepodległościowej wnioskodawczynie akcentując głównie potrzebę poszukiwania dokumentów taką działalność uzasadniających. De facto Sąd I instancji w motywach zaskarżonego wyroku nie odniósł się w ogóle do wiarygodności zeznań wnioskodawczynie opisując je jedynie jako niespójne, wewnętrznie sprzeczne czy nielogiczne. W ocenie Sądu Apelacyjnego wskazana wada uzasadnienia ma o tyle istotne znaczenie, iż Sąd I instancji wielokrotnie akcentował braki materiału dowodowego, brak jakichkolwiek dokumentów potwierdzających fakt represjonowania wnioskodawczynie, podkreślając jednocześnie, iż działalność niepodległościowa wnioskodawczynie oraz jej związek z wydanym orzeczeniem winien być udowodniony, a nie uprawdopodobniony, na co zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 21.02.2002 r. sygn. akt III KKN 291/99. Podkreślenia wymaga jednak fakt, iż ustawa z dnia z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego nie nakłada na wnioskodawcę szczególnego trybu wykazywania swych roszczeń, a przede wszystkim nie uzależnia uznania ich zasadności od przedłożenia czy pozyskania jakichkolwiek dokumentów potwierdzających fakt represjonowania. W tej sytuacji Sąd I instancji winien skupić się na analizie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, jakim były w niniejszej sprawie zwłaszcza wyjaśnienia wnioskodawczynie I. T. oraz szątkowe informacje IPN. Temu zadaniu Sąd I instancji nie sprostał koncentrując się w pisemnych motywach zaskarżonego wyroku na wskazywaniu prób pozyskania w drodze pomocy prawnej informacji dotyczących wnioskodawczynie, które okazały się bezowocne. Na marginesie jedynie wskazać należy, iż zeznania wnioskodawczynie I. T. dotyczące jej działalności w (...) wydają się korespondować z wynikającym z informacji IPN powodem jej skazania, mianowicie działalnością w AK. Przypomnieć należy, iż (...), działające również w okręgu (...), stanowiły zaplecze kadrowe Armii Krajowej, której członkowie wielokrotnie rekrutowali się z pośród członków (...), tak jak to miało miejsce w przypadku tzw. (...), zaś ta harcerska w istocie organizacja potocznie kojarzona była z Armią Krajową, z którą zresztą współpracowała np. w ramach Powstania Warszawskiego.

Kolejną kwestią na którą należy zwrócić uwagę analizując postępowanie Sądu I instancji jest powtórna niekonsekwencja związana z poszukiwaniem dowodów. Otóż jak wynika z karty 235 i 239 akt sprawy, Sąd I instancji zwrócił się do Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy o udzielenie pomocy prawnej poprzez nadesłanie informacji

dotyczących wnioskodawczyni I. T., jej pobytu w obozach (...) oraz I., po czym nie czekając na udzielenie jakiegokolwiek odpowiedzi w tym zakresie oraz nie wydając żadnej procesowej decyzji wskazującej na rezygnację z uprzednio podjętych starań, mimo, iż wcześniej dowód taki uznał za niezbędny, zakończył postępowanie. Decyzja Sądu, w kontekście akcentowanych wielokrotnie w treści uzasadnienia orzeczenia trudności dowodowych jest, co najmniej nie zrozumiała, tym bardziej, iż podobnego uchybienia dopuścił się Sąd I instancji w trakcie pierwszego rozpoznawania niniejszej sprawy, na co również zwrócił uwagę Sąd Apelacyjny (k-138).

Mając powyższe okoliczności na uwadze, Sąd Apelacyjny uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji, który winien:

- dokonać szczegółowej analizy informacji IPN zawartej na karcie 84 akt sprawy pod kątem ustalenia, czym jest w istocie kartoteka b. B.kto dokonał wpisu danych w niej zawartych i co stanowić mogło podstawę jego dokonania. W tym celu Sąd I instancji winien zwrócić się do Instytutu Pamięci Narodowej w celu wskazania pracownika, który dysponowałby wiedzą w opisanym zakresie w celu przesłuchania go w charakterze świadka czy też biegłego, a po jego przesłuchaniu skonfrontować uzyskane informacje z treścią wyjaśnień wnioskodawczyni I. T.;

- dokonać szczegółowej analizy wiarygodności wyjaśnień wnioskodawczyni I. T. w celu ustalenia istoty charakteru jej niepodległościowej działalności i wskazania, w jakich częściach zeznania te Sąd uznaje za wiarygodne czy też niewiarygodne i z jakich przyczyn;

- ustalić, czy informacje, o jakie zwrócił się w drodze pomocy prawnej Sąd I instancji do Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy zostały nadesłane, czy też mają miejsce przeszkody uniemożliwiające wykonanie pomocy prawnej.

Po przeprowadzeniu wskazanych wyżej dowodów Sąd Okręgowy winien dokonać wszechstronnej oceny zgromadzonych w sprawie dowodów, w sposób nie stanowiący obrazy reguł logicznego rozumowania i zasad doświadczenia życiowego, nie ignorując przy tym sprzeczności istniejących oraz mogących zaistnieć pomiędzy poszczególnymi dowodami, zaś podjętą przez siebie decyzję w sposób spełniający wymogi, o których mowa w art. 424 k.p.k. uzasadniać.